

УЧАСТЬ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Згідно ст. 1 Цивільного Кодексу України, суб`єктами цивільних правовідносин є фізичні та юридичні особи, що вступають у них як між собою: фізичні особи - фізичні особи, юридичні особи - юридичні особи, так і фізичні особи - юридичні особи. Особливе місце серед них займають органи внутрішніх справ.

Професор О.А. Пушкін сучасне цивільне право України охарактеризував як встановлену або санкціоновану державою сукупність норм, що відображають інтереси окремих осіб (громадян та організацій) як членів громадського суспільства, що забезпечує на підставі їх волевиявлення досягненню цілей, що не суперечать закону, забезпечує їм можливість застосування своїх творчих сил, здібностей та природного дарування, утворюють умови для всебічного розвитку особистості. Всі цивілісти сходяться на тому, що предмет цивільного права складають майнові та особисто-неречові відносини, які складаються між громадянами, між громадянами та організаціями, між організаціями. Це встановлює і Цивільний кодекс України в ст.1. А у випадках, передбачених законом, кодекс регулює також й інші особисті немайнові відносини.

Ф. Енгельс вказував, що цивільне право "санкціонує існуючі, при даних обставинах, нормальні, економічні відносини між окремими особами"[1], але проф. О.А. Пушкін вважає, що не всі економічні (виробничі) відносини приймають форму майнових відносин, а лише ті, які являються товарно-грошовими, обумовлені існуванням товарного суспільного виробництва, охоплюються поняттям ринкової економіки[2]

Майновими в цивільному праві являються товарно-грошові, економічні або, виробничі відносини. В цьому зрозумінні, як вважає проф. О.А. Пушкін, вони являються об`єктивними, матеріальними, які складаються по об`єктивним економічним законам товарного виробництва.

Майнові відносини виникають по волі людей, здійснюються завжди тільки за їх волею, та охоплюються їх розумом; тобто товарно-грошові відносини являються волевими відносинами. "Товари не можуть самі по собі отправлятися на ринок та обмінюватись... Щоб данні речі змогли відноситись друг до друга як товари, товаровласники повинні відноситись друг до друга як особи, воля яких розпоряджатись цими речами..."[3]

З всього вище сказанного ми можемо зробити висновок, який співпадає з думкою проф. О.А. Пушкіна, що майнові правовідносини, які регулюються нормами цивільного права, - це властиві товарному виробництву об`єктивні по своїй суті та вольові по своїй формі відносини, які складаються між громадянами, між громадянами та організаціями або між організаціями в процесі виробництва, розподілу, обміну та використанню перш за все матеріальних благ (засобів та продуктів виробництва), якими вони володіють, користуються та розпоряджаються, підкоряючих загальним вимогам товарного виробництва,

але в рамках, визначених юридичними законами, тобто нормами цивільного права.

Питання про поняття цивільних правовідносин є спірним. Одні вчені вважають, що цивільні правовідносини - основані тільки на нормах цивільного права, особливі, самостійні відносини, існуючі окремо від відносин, що регулюються нормами цивільного права[4]. Інші вважають, що цивільне правовідношення - це таке суспільне відношення, в якому його учасники виступають як майново та організаційно обособлені, юридично рівні носії суб`єктивних цивільних прав та обов`язків, здійснення яких забезпечується можливістю застосування до правопорушників державно - примусових мір майнового характеру [5]. Нам більш до вподоби таке поняття цивільного правовідношення: "Цивільні правовідношення - це, ті що входять до предмету цивільного права (цивільного законодавства) майнові або особисті немайнові відношення, можлива та обов`язкова поведінка учасників яких відповідають вимогам діючих норм цивільного права (цивільного законодавства)."[2, с.65].

Загальними ознаками цивільних правовідносин є:

1. Суспільність правовідносин;
2. Конкретність;

Але вище названі ознаки є у всіх правовідносин інших галузей права. Цивільні правовідносини мають крім них свої, специфічні ознаки:

1. Рівне правове положення учасників та рівні правові можливості, які вони мають в цих правовідносинах;
2. Відносна автономія учасників цивільного правовідношення;
3. Ініціатива учасників при здійсненні своїх прав;
4. Здійснення своїх прав по свему нагляду;
5. Відповідальність за невиконання обов`язків друг перед другом;
6. Особливий характер цієї відповідальності (відтворення порушеного права);
7. Особливий порядок захисту прав [2, с.69].

Регулювання правоохоронної діяльності, як правило, здійснюється нормами конституційного та адміністративного права. Нормами цивільного права - в окремих випадках. Але ряд покладених на МВС України задач та напрямів діяльності, які впливають з цих завдань можна роздивлятися як такі, рішення яких можливе на правовому полі цивільних правовідносин. Наприклад, МВС України:

- приймає участь в наукових, кримінологічних та соціологічних дослідженнях;
- організує інформаційно - аналітичне забезпечення діяльності ОВС, формує центральні довідково - інформаційні фонди, оперативно - пошуковий облік, в межах повноважень веде державну статистику;
- організує на договірних засадах охорону майна різних власників, разом із зацікавленими органами, здійснює роботу по підвищенню надійності охорони об`єктів;

-організує в установленому порядку матеріально - технічне забезпечення діяльності підлеглих органів, підрозділів, організацій, внутрішніх військ, контролює правильність користування ресурсами та засобами;

-організує в Міністерстві та підлеглих органах роботу по фінансуванню праці, заробітної плати, економічного прогнозування, бухгалтерського обліку, контролюю -ревізійної діяльності;

-приймає участь в формуванні науково-технічної політики у сфері діяльності ОВС; організує та координує впровадження в практику досягнення науки та передового опиту; [6, с.170].

Практично всі вищеперелічені дії регулюються, крім адміністративного, фінансового, ще нормами цивільного права.

Управління органами внутрішніх справ неможливе без надійного фінансового забезпечення їх діяльності. Під фінансовим забезпеченням слід розуміти систему товарно - грошових і господарських відносин, які виникають між службами Міністерства Внутрішніх справ, органами влади, підприємствами, організаціями, фізичними особами з одного боку, та органами внутрішніх справ та їх підрозділами, з іншого, в процесі виконання договорів купівлі - продажу (оптова торгівля), реалізації фондів, комісійного й роздрібного продажу продуктів і засобів виробництва; надання матеріально -технічної допомоги та фінансування їх діяльності [7, с. 291].

Як юридичні особи , органи внутрішніх справ організують свою товарно - грошову та господарську діяльність щодо фінансового забезпечення смостійно в межах чинного законодавства України у господарсько - фінансовій сфері. Близько 30% усіх обсягів постачання здійснюється централізовано і планово через державне замовлення шляхом розподілу. Усе інше постачання організується безпосередньо шляхом укладення договорів між суб`єктами постачання і органами внутрішніх справ. Органи внутрішніх справ запезпечують своє матеріально -технічне постачання на підстав договорів про постачання окремих товарів, договорів про комплексне постачання, договорів купівлі - продажу, договорів про оренду майна, договорів про комісійний продаж матеріальних цінностей [7, с. 292].

Основними вимогами, які висуваються до структури договірних зв`язків є те, що структура повинна сприяти зниженню витрат, обігу, прискоренню просування продукції, забезпеченню комплектності та вчасності постачання. Органи фінансового забезпечення виконують в системі МВС допоміжні функції, вони створюють відповідні умови для виконання органами внутрішніх справ їх головних завдань щодо охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю [7, с.296].

Сам процес постачання складається з кількох етапів: підготовка, укладення договорів, отримання ресурсів, передача їх споживачам. О.М. Бандурка вважає, що в цілому можна погодитися з поданим В.М. Тесленком визначенням матеріально - технічного забезпечення системи МВС, яке, на думку цього автора, становить собою "організовуваний державою та її органами процес обігу

матеріальних благ (засобів виробництва та предметів споживання) та найбільш раціональне їх доставлення від виробників до споживачів МВС.”[8, с.10].

Одне з провідних місць у фінансовому та матеріально-технічному забезпеченні органів внутрішніх справ належить Фінансово-економічному управлінню (ФЕУ) МВС України. На фінансово-економічну службу покладено обов'язки щодо фінансування, планування праці й заробітної плати, бухгалтерського обліку й звітності, контрольної - ревізійної роботи, експертизи проектів і кошторисів, пенсійного забезпечення. ФЕУ МВС України розробляє проекти планів, наказів, штатів і інших документів, пов'язаних із витратами коштів, забезпечує фінансовими ресурсами оперативну - службову діяльність, контролює дотримання планово-фінансової дисципліни в органах внутрішніх справ, на підприємствах, в установах і організаціях системи МВС України. Для здійснення фінансово-економічної діяльності в структурах створюються підрозділи фінансово-економічної служби[7, с.304].

Надання платних правових і господарських послуг, консультацій та інші види послуг з боку підрозділів системи МВС покращили б фінансове забезпечення органів внутрішніх справ.

Платні послуги у сфері побуту та транспорту можуть надавати ті підрозділи органів внутрішніх справ, в яких розвинуті служби тилового забезпечення, а саме: будівництво, ремонт та обладнання житла, гаражів і т.д.; ремонт і технічне обслуговування автомобілів; ремонт побутових машин, теле-, аудіо-, відеоапаратури; надання транспортних засобів для перевезення населення, меблів, домашнього майна, палива, будівельних матеріалів [7, с.306].

О. М. Бандурка пропонує здавати в оренду будівлі, споруди, обладнання, якщо це не погіршує соціально-побутових умов працівників, в окремих УМВС в областях та містах на платній основі можуть використовуватись і відомчі готелі для тимчасового проживання осіб, які перебувають у відрядженні, туристів; органи внутрішніх справ можуть брати участь або організовувати самостійно на платній основі групові та індивідуальні заняття фізичною культурою та спортом, надавати платні послуги в освітній діяльності (здобуття другої вищої освіти, другої кваліфікації молодшого спеціаліста, навчання слухачів підготовчих відділень вищих навчальних закладів, підготовка аспірантів і докторантів понад державне замовлення, післядипломна освіта; підготовка до захисту та проведення захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук, плата за наукові консультації для осіб, що підвищують кваліфікацію самостійно, доузівська підготовка платні курси водіїв тощо), друкування дисертації, друкування і розсилання авторефератів, стенографування [7, с. 307-308]. Також органи внутрішніх справ можуть надавати платні послуги в сфері охорони об'єктів власності, видачі ліцензій на спеціальні засоби сомооборони, та в інших сферах.

Згідно ст. 443 Цивільного Кодексу України ОВС несуть відповідальність за шкоду, заподіяну громадянину внаслідок незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосу-

вання взяття під варту як запобіжного заходу, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту або виправних робіт, відшкодовується державою в повному обсязі незалежно від винислужбових осіб органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду в порядку, встановленому законом.

Господарська діяльність органів внутрішніх справ є специфічним і складним видом діяльності. Відсутність комплексного нормативного акту, що регулює цю діяльність, негативно впливає на правове постачання і фінансове забезпечення органів внутрішніх справ. Тому Міністерству внутрішніх справ було б доцільніше розробити положення про господарську діяльність органів внутрішніх справ [7, с. 310].

Надійшла до редколегії 24.11.1999

Список літератури

1. Маркс К., Енгельс Ф. Соч. Т. 21. 2. Гражданское право Украины... - Х.: Ун-т внутр. дел; "Основа", 1996. 3. Маркс К., Енгельс Ф. Соч. Т. 23. 4. См.: Толстой Ю. К. К теории правоотношения. Л., 1959. С.22, 30; его же. Еще раз о правоотношении//Правоведение. 1969. №1. 5. Советское гражданское право: Учебник.Т.1. - М.:Юрид. лит., 1979. 6. Судебные и правоохранительные органы Украины: Учебник/ Под ред. проф. А.М. Бандурки. - Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 7. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 8. Тесленко В.М. Правовое регулирование материально - технического и военного снабжения в системе МВД Российской Федерации: Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. М., 1992.

Л.В.Санейко

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ВІД НЕПРАВОМІРНИХ ДІЙ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ

Право власності є одним з найвагоміших прав, гарантованих Конституцією України. У власності громадян можуть перебувати будинки, квартири, транспортні засоби, грошові кошти, тощо, а власниками можуть виступати як громадяни України, так і іноземні громадяни та особи без громадянства. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав. При цьому вони зобов'язані не завдавати шкоди навколишньому середовищу, не порушувати права та охоронювані законом інтереси громадян, юридичних осіб, держави (ст.4 Закону України "Про власність").

Держава надає не тільки можливість набуття права власності, але й можливість його захисту від будь-яких посягань, в тому числі і від неправомірного втручання державних органів у здійснення власником його повноважень. Особа, яка вважає, що її право порушене або існує реальна загроза його порушення в майбутньому, має змогу звернутися за захистом до суду. В правовій державі, якою є Україна, найвищим гарантом забезпечення суб'єктивних прав і законних інтересів громадян виступає судова форма захисту. Згідно зі ст.124 Конституції, правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій суддів, а також присвоєння цих функцій іншим органам або посадовим особам не